

KVALITA ŽIVOTA A OŠETROVATEĽSKÉ ŠTANDARDY U PACIENTA S EPILEPSIOU

¹Lengyelová, A., ²Bekečová, L. ¹Magurová, D.

¹Katedra klinickej a komunitnej praxe v ošetrovatelstve
Fakulta zdravotníctva PU v Prešove

²Klinika úrazovej chirurgie FN LP Košice

Abstrakt

Autori zdôrazňujú potrebu edukácie u pacientov s epilepsiou a ich príbuzných. Hlavnou oblasťou záujmu bol prieskum realizovaný na vzorke 75 respondentov Neurologickej kliniky FN LP v Košiciach, s cieľom zistiť informovanosť respondentov o danom ochorení, aký je vplyv tohto ochorenia na samotného pacienta, týkajúceho sa kvality života, aj zmien v oblasti životného štýlu. Na základe výsledkov prieskumu sme vypracovali návrh siedmych ošetrovateľských štandardov. Štandardy môžu prispieť k zlepšeniu ošetrovateľskej starostlivosti, ale aj k zvýšeniu informovanosti, vedomosti pacienta/klienta a ich rodinných príslušníkov týkajúcich sa problematiky epilepsie, antiepileptickej liečby, zmeny životného štýlu, problémov detí v škole, možnosti zamestnania a poskytovania prvej pomoci.

Kľúčové slová: Epilepsia. Edukácia. Prieskum. Štandard. Pacient/klient. Záchvat. Životný štýl.

Abstract

The authors emphasize need of education of patients suffering from epilepsy and their relatives. They focused on the survey carried out on the sample of 75 respondents of the Neurological Clinic, L.Pasteur Teaching Hospital in Košice. Their goal was to find out respondents' knowledge of the disease, influence of the disease on patients regarding to quality of their lives as well as changes of their life style. On the basis of the survey results, the authors worked out the proposal of seven nursing standards. The standards may contribute to im-

zvýšenej nefyziologickej funkcie rôznych systémov CNS, paroxizmálne zmeny elektrickej aktivity mozgu a periodickosť týchto zmien. (1)

Epilepsia v dnešnej dobe patrí medzi pomerne časté ochorenia, ktoré výrazne ovplyvňujú kvalitu života pacientov. Pri starostlivosti o pacienta s epilepsiou je dôležité vedieť nielen rozpoznať prejavy epileptických záchvatov, ale aj poskytnúť adekvátnu prvú pomoc a ošetrovateľskú starostlivosť. Liečba u pacientov s epilepsiou sa stanovuje až po dôkladnej diagnostike pozostávajúcej z anamnézy, neurologickeho vyšetrenia, elektroencefalografie (EEG), magnetickej rezonancie (MR), CT vyšetrenia a biochemického vyšetrenia.

Liečba pacienta s epilepsiou vychádza z troch základných pilierov: z liečby farmakologickej, chirurgickej a dôležitá je aj zmena životného štýlu. U pacienta s novozistenou epilepsiou je potrebné skôr, ako ho prepustíme do domácej starostlivosti, venovať veľkú pozornosť zo strany sestier mimo iného poskytovaným informáciám, týkajúcich sa zmien v oblasti životného štýlu. (3)

Pacient a často aj jeho rodinní príslušníci musia byť edukovaní o zmenách životného štýlu v nasledovných oblastiach. Ide najmä o oblasť stravovania, aktivity a odpočinku, cestovania, zásad dodržiavania liečby, voľby zamestnania, zvládnutia prvej pomoci pri epileptických záchvatoch.

Cieľom prieskumu bolo metódou dotazníka zistiť informovanosť respondentov o danom ochorení, aký je vplyv tohto ochorenia na samotného pacienta, týkajúceho sa tak kvality života, ako aj zmien v oblasti životného štýlu.

Prieskumnú vzorku tvorili pacienti na Neurologickom oddelení/klinike a Neurologickej ambulancie FN LP v Košiciach. Respondenti boli oslovení náhodne. Návratnosť dotazníkov bola 75%. Celkovo sa prieskumu zúčastnilo 75 respondentov, z toho 52 mužov a 23 žien. V prieskumnej vzorke bolo najväčšie vekové zastúpenie v kategórii od 20 - do 40 rokov, 56% a 36% respondentov bolo vo veku od 40 - do 60 rokov.

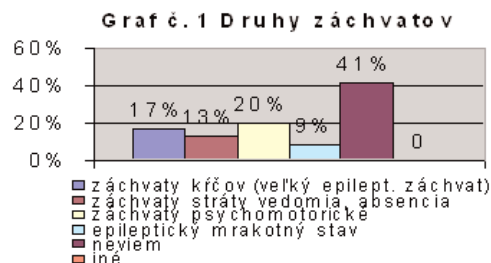
Tab. 1 Druhy záchvatov

	záchvaty kľčov (veľký epileptický záchvat)	záchvaty straty vedomia, absencia	záchvaty psychomotorické	epileptický mráкотný stav	neviem	Iné
počet respondentov	13	10	15	7	30	0
percentuálne zastúpenie	17%	13%	20%	9%	41%	0%

provement of nursing care and general knowledge of patients and their relatives related to epilepsy, antiepilepsy treatment, changes of life style, children and school, employment possibilities and first aid.

Key words: Epilepsy. Education. Survey. Nursing standards. Patient/client. Attack. Life style.

Epilepsia je ochorenie mozgu prejavujúce sa opakovanými paroxyzmami, ktoré z klinického hľadiska majú tieto charakteristické znaky: poruchu vedomia, prejavy

Graf 1 Druhy záchvatov

Oblasť záujmu pozostávala z odpovedí na nasledujúce otázky.

Otázka č. 1:

Aký druh epileptického záchvatu sa u Vás vyskytuje najčastejšie? (Graf. 1)

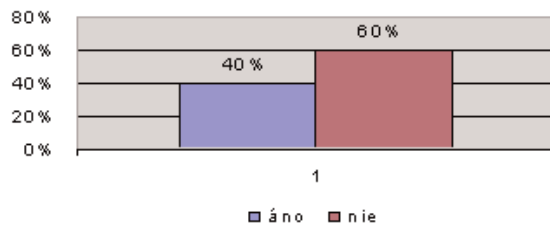
Otázka č. 2:

Boli ste informovaní svojím lekárom o zásadách, ktoré súvisia s užívaním antiepileptik? (Graf. 2, Tab. 2)

Tab. 2 Zásady liečby

Odpovede	áno	nie
počet respondentov	30	45
percentuálne zastúpenie	40%	60%

Graf č. 2 Zásady antiepileptickej liečby

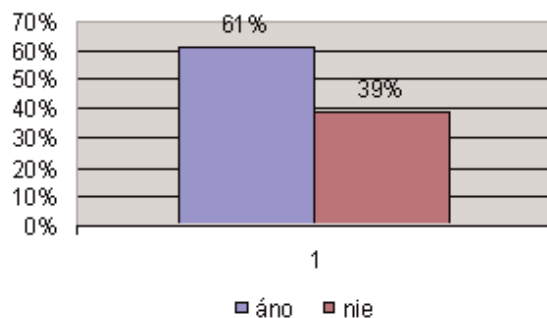

Graf 2 Odpovede na otázku č. 2

Tab. 3 Zmena stravovania

Odpovede	áno	nie
počet respondentov	46	29
percentuálne zastúpenie	61%	39%

Graf č. 3 Zmena stravovania

Graf 3 Odpovede na otázku č. 3

Tab. 4 Stravovacie návyky

Odpovede	nedráždivá strava	viac bielkovín, vápnika	absencia alkoholu	pitný režim	obmedzenie soli korenia	viac zeleniny ovocia
respondenti	7	5	40	10	2	8
percentuálne zastúpenie	10%	7%	55%	14%	3%	11%

Otázka č. 3:

Po diagnostikovaní ochorenia ste museli zmeniť svoje stravovacie návyky? (Graf. 3, Tab. 3)

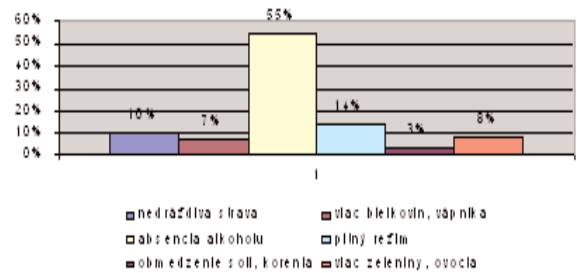
Otázka č. 4:

Ktoré z nasledujúcich zásad dodržiavate najviac? (Graf. 4, Tab 4)

Otázka č. 5:

Je možné počas tehotenstva užívať antiepileptika? (Graf. 5, Tab 5)

Graf č. 4 Stravovacie návyky

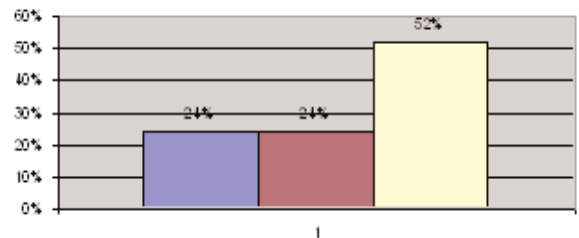

Graf 4 Odpovede na otázku č. 4

Tab. 5 Tehotenstvo a antiepileptika

Odpovede	áno	nie	nevie m
počet respondentov	18	18	39
percentuálne zastúpenie	24%	24%	52%

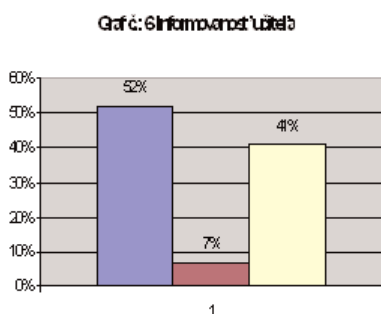
Graf č. 5 Tehotenstvo a antiepileptika

Graf 5 Odpovede na otázku č. 5

Tab. 6 Informovanosť učiteľa

Odpovede	danom ochorení	potrebe špeciálneho prístupu	postupoch prvej pomoci
počet respondentov	75	10	60
percentuálne zastúpenie	52%	7%	41%

Graf 6 Odpovede na otázku č. 6

Otázka č. 6:

Ak ste rodičom dieťaťa, ktoré trpí epilepsiou, považujete za nevyhnutné jeho učiteľa informovať o problémoch dieťaťa? (Graf. 6, Tab. 6)

Na základe výsledkov prieskumu sme došli k záveru, že edukácia pacienta je neoddeliteľnou súčasťou starostlivosti. Vytvorili sme štandardizované postupy zamerané na edukáciu pacientov a rodinných príslušníkov pacienta s diagnózou epilepsia.

V Tab. 7 sú uvedené spracované štandardy, cieľovo zamerané na problematiku identickú s názvom štandardu.

Tab. 7 Zoznam cieľovo spracovaných štandardov zameraných na epilepsiu

Číslo štandardu	Názov štandardu
1	Epilepsia
2	Oboznámenie p/k s antiepileptickou liečbou
3	Oboznámenie p/k so zmenou životného štýlu
4	Zmeny v živote epileptika
5	Dieťa a škola
6	Oboznámenie p/k o možnostiach zamestnania
7	Oboznámenie p/k o poskytovaní prvej pomoci

V Tab. 8 Uvádžame jeden z vyššie uvedených štandardov

Tab. 8 Štandard oboznámenia pacienta o antiepileptickej liečbe

Názov štandardu	Oboznámenie pacienta/klienta o antiepileptickej liečbe
Číslo štandardu	2
Platnosť štandardu	
Typ štandardu	Procesuálny štandard
Miesto využitia	Ambulancia záchvatových ochorení Neurologické oddelenie/klinika
Platí pre skupinu	- pacient/klient s ochorením epilepsia - rodinní príbuzní pacienta/klienta s diagnostikovanou epilepsiou
Osoby vykonávajúce štandard	sestra, špecializovaná sestra, sestra s vysokoškolským vzdelaním
Zostavil	
Schválil	
Kontrola	

Kritériá štruktúry

Metóda: interaktívna prednáška, rozhovor, diskusia

Zariadenie: stôl, stoličky

Názorné pomôcky: letáky, brožúrky, obrázky, obaly z liekov

Forma: individuálna

Dokumentácia: edukačný plán, ošetrovateľská dokumentácia

Kritériá procesu

Úlohy sestry:

- oboznámenie pacienta/klienta s témou edukácie,
- príprava prostredia na edukáciu,
- príprava materiálu potrebného na edukáciu.

Antiepileptiká sú protizáchvatové lieky, liečba nimi je pravidelná a dlhodobá. Antiepileptiká epilepsiu priamo nevyliečia, ale potlačia vznik záchvatov. Cieľom liečby je redukcia záchvatov až dosiahnutie úplného bezzáchvatového stavu. Poznáme viacero druhov antiepileptík. Z nich sa niektoré používajú ako základné lieky, iné sú označované ako pomocné lieky, alebo ide o tzv. lieky druhej voľby. Vyskytujú sa aj kombinované preparáty, ktoré obsahujú dve antiepileptické látky.

Najčastejšie používané antiepileptiká podľa typu záchvatu:

- parciálne jednoduché a komplexné záchvaty - napr. karbamazepín, fenytoín, valproát,
- sekundárne generalizované záchvaty - napr. karbamazepín, fenytoín, valproát,
- primárne generalizované záchvaty
- tonicko-klonické kŕče, záchvaty - napr. valproát,
- absencie záchvatov - napr. karbamazepín,
- myoklonické kŕče - napr. fenytoín, lamotrigín,
- tonické kŕče - napr. etosuximid, valproát, lamotrigín.

Účinnosť liečby sa kontroluje vyšetrením hladiny antiepileptík v krvi. Užívanie liekov závisí od ordinácie lekára. Najčastejšie sa lieky užívajú 3x denne. Ak u pacientov po dobu dvoch rokov absentujú záchvaty, je možnosť vysadenia liekov, veľmi pomalého, podľa pokynov lekára. Ak sa záchvaty znovu objavia, pacient sa musí vrátiť k pôvodnej liečbe.

Vedľajšie účinky antiepileptík rozdeľujeme do 4 skupín:

- akútne predávkovanie sa prejaví rýchle vznikajúcou nevoľnosťou, bolesťou hlavy, únavou, zhoršenou koordináciou pohybov, závratmi, dvojítm videním. Odstránenie týchto príznakov je v úprave dávky lieku.

- chronické príznaky najmä: prítomné spomalené myšlienkové pochody, únava, depresia, zvýšená dráždivosť, postupom času vzniká poškodenie tráviaceho traktu, čriev, obličiek, imunitného systému a následne dochádza k poruche krvotvorby v kostnej dreni a hypertrofii ďasien.

- alergická reakcia sa prejavuje rýchlo po začatí liečby prítomnosťou kožných vyrážok, opuchov a zdurených regionálnych lymfatických uzlín.

- vrodené chyby u detí, ktorých matky počas tehotenstva užívali antiepileptiká, sú ojedinelé, pre plod neškodné za predpokladu, že dávka užívaného lieku je primeraná, pravidelná a neustále konzultovaná gynekológom a neurológom.

Zásady, ktoré je nevyhnutné dodržiavať v súvislosti s užívaním antiepileptík:

- lieky je potrebné užívať podľa predpisu lekára 3x, 2x, alebo 1x denne,

- pri ordinácii lieku 3x denne ich užívať po raňajkách, po obede a pred spaním. Ak lieky dráždia žalúdok, musia sa užívať po jedle. Keď sa vyskytnú záchvaty hneď po prebudení, je vhodné užiť liek okamžite po prebudení a zotrvať niekoľko minút v klude,
- 2x denne sa lieky užívajú po raňajkách a po večeri,
- nesmie sa svojvoľne meniť predpísaná dávka lieku,
- nenahrádzať predpísaný liek iným liekom,
- informovať lekára o tom, že pacient užíva aj iné lieky,
- nikdy neslobodno vynechať dávku lieku,
- je užitočné mať vždy pripravené jedno balenie užívaného lieku v zásobe.

Diskusia

Diskusia je zameraná na otázky pacienta o danej problematike zaoberajúcej sa antiepileptickou liečbou a jej vedľajšími účinkami.

Kritériá výsledku

Pacient/klient

- popíše podstatu antiepileptickej liečby,
- stručne vymenuje jednotlivé lieky, ktoré sa využívajú pri liečbe epilepsie,
- vymenuje vedľajšie účinky antiepileptickej liečby,
- popíše zásady užívania liekov v súvislosti s antiepileptickou liečbou.

Návrh kritérií na hodnotenie štandardu č. 2

Kontrolný audit:

Vyhodnotenie splnenia štandardu s témou

Oboznámenie pacienta/klienta o antiepileptickej liečbe

Oddelenie:

Auditori:

Dátum:

Metódy: pozorovanie, otázka pre sestru, otázka pre pacienta/klienta, pohľad do dokumentácie. (Tab. 9)

Celkový súčet bodov: 34 bodov

Dosiahnutý počet bodov:

- 34 - 29 bodov (100 - 85,2 %) - štandard je splnený,
- 28 - 23 bodov (82,3 - 67,6 %) - štandard splnený čiastočne,
- menej ako 22 bodov (menej ako 64,7 %) - štandard je nespĺnený.

Záver

Vzhľadom k tomu, že vedomosti pacientov s novozisteným ochorením epilepsia sú na nízkej úrovni, je nevyhnutné neustále venovať väčší priestor edukácii so zameraním na problematiku antiepileptickej liečby, životného štýlu a problematike samotnej kvality života.

V závere kladieme dôraz na edukáciu okolia, laickej verejnosti, čo by mohlo vyvolať zmenu samotného postoja ľudí k jedincom trpiacich týmto ochorením. Neustála edukácia je tým správnym krokom vedúcim k dosiahnutiu úspechu.

Literatúra

1. BARTKO, D. *Neurológia*. 1. vyd. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 1985. 340 s. ISBN 80-80-02968-4
2. ŠANTA, M., KLIMOVÁ, E. a kol. *Neurológia a neurologické ošetrovatelstvo*. 1. vyd. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta zdravotníctva. 2007, 216 s. ISBN 978-80-8068-578-2
3. SLEZÁKOVÁ, Z. *Neurologické ošetrovatelstvo*. 1. vyd. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 2002. 146 s. ISBN 80-80-63-106-9
4. ŠTUPÁKOVÁ, L. *Štandardizované postupy edukácie pacienta s epilepsiou*. Magisterská práca. Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety. Bratislava, 2007
5. ZÁVODNÁ, V. *Pedagogika v ošetrovatelstve*. 1. vyd. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 2002. 95 s. ISBN 80-8063-108-5

Tab 9 Kritériá hodnotenia štandardu

Metódy hodnotenie	Kritériá kontroly	Áno	Nie
Pozorovanie	zapájal sa pacient/klient do diskusie	2	0
	-prejavoval pacient/klient záujem o edukáciu	2	0
Otázka na sestru	- mala sestra dostatok času na prípravu	2	0
	- mala sestra k dispozícii potrebný materiál	2	0
	- spolupracoval pacient/klient	2	0
Otázka pre pacienta/klient	- informovala vás sestra o potrebe edukácie	2	0
	- vymenujte 4 skupiny, podľa ktorých delíme vedľajšie účinky antiepileptik	5	0
	- charakterizujte antiepileptickú liečbu	5	0
	- poznáte vedľajšie účinky antiepileptik ? (vymenujte minimálne 5 vedľajších účinkov)	5	0
	- poznáte zásady užívania antiepileptik ? (vymenujte minimálne 5 zásad)	5	0
Pohľad do dokumentácie	- je zaznamenaný dátum a čas edukácie	2	0
Kontrolu vykonal			
Príloha	- kontrolný audit - informačný materiál		